

62-38
104

SKLADBA

jazyka českého

od

VÁCLAVA ZIKMUNDA,

kněze církevního, c. k. professora na gymnasium Starého
města Pražského, mimořádného ouda král. české společnosti
nauk, čestného měštana král. města Písku.

V LITOMYŠLI a v PRAZE.

Tiskem a nákladem Antonína Augusty.

1863.

FOR REPLY RETURN
TO: DIRECTOR
COOP
ATT. E. H. JOHNSON

U57945-62

Předmluva.

Bylo to léta 1849, když jazyk český do gymnasií českých zase zaveden a aby se z jazykův latinského a řeckého do češtiny překládalo, nařízeno. Věc tato s počátku spojena byla s nemalými nesnadnostmi. Pozbývalo se pořádné skladby. Což tehdejší grammatiky v té stránce podávaly, to velmi nuzné bylo a nedostatečné, i sám učitel, nepožívav žádného o té věci vyučování a znaje toliko jazyk český z domácího života, v přenejdných případech jako na vážkách se kolísal, nevěda co z pravidla jest a co není. Jazyk český byl v příčinách syntaktických ještě jako pralesem neprůhledným, necestným, nepřístupným. I nastala pilná toho potřeba proklestiti jej, cesty na vše strany položití a upravití, aby cestující bez rozpakův a obtíží mohl se v něm procházeti a porozuměti vnitřnímu jeho ústrojí a pravidelnosti.

I nížeapsaný pocítil této potřeby. A za tou příčinou jal se z českých kněh, kteréž po ruce měl, příklady vypisovati a vyhledávati zákonův, které se v nich na jevo staví. Z výpiskův těchto vyrostaly pryní ty rozpravy, které v ročních zprávách gymnasia Píseckého na světlo vydány jsou, a to léta 1851 o přičestí jazyka českého a latinského, léta 1852 o spojovacím způsobu jazyka českého a latinského, léta 1853 o časích, jich

moci a užívání, léta 1854 o přívlastkovém určení. Práce tyto, ač ještě na mnoze nedokonalé byly, nicméně však s všeobecnou pochvalou přijaty jsou, což důkazem, že potřebám vůbec cítěným vyhovovaly. Z výpiskův těchto, které se den ode dne rozmnožovaly, vzdělána jest i tato skladba, kterouž, ačkoli dobře toho sobě vědom jest, že není ještě ovšem dokonalá, nicméně však odhodlal se na světlo vydati, té naděje jsa, že potřebám nejpilnějším vyhoví.

Jak svrchu řečeno, položen jest jí za základ jazyk, kterým se během 16. století mluvilo. Jest to doba, která za zlatý věk prosy české vůbec uznána jest a která základem a vzorem zůstati musí i novověké a abych raději řekl, novoevropské prose české, nechceme-li otcovský svůj jazyk z české své povahy a barvy vyzouti a v barbarství uvesti. Kde toho potřeba kázala, bral se zřetel na starší literaturu, obzvláště na rukopis královský, na Alexandrejdu, na Štítného a Passional. —

Co se samého uspořádání látky dotýče, jest za základ položeno uspořádání tak řečené logické, kteréž i nyní ve školách v obyčeji jest. Od tohoto pořadu odstoupiti nebude lze dotud, dokud jednotlivé formy v původu, v moci a užívání svém z jista a úplna nebudou vyměřeny a vyloženy. Nad to bude zapotřebí, aby se jazyk český nejenom k těm jazykům, s kterými ve školách činiti jest, nébrž i s ostatními jazyky slovanskými důkladně srovnal.

Jestliť tedy ještě mnoho práce na poli jazyka českého, přáti jest, aby i hojně dělníkův bylo. Usnaditi tuto práci, hlavním účelem jest této skladby, kterouž velectěnému obecenstvu, jeho soudu a přízni odporoučíme.

V. Z.

V Praze dne 10. března 1863.

O B S A H.

Úvod	Stránka 1
----------------	--------------

Část I. O větách jednoduchých

Hlava I. O hlavních částkách věty.

o podmětě	10
o přísudku	14
o sponě	22

Hlava II. O shodě přísudku s podmětem.

o rodě	27
o osobě	29
o čísle	—
o shodě samé	32

Hlava III. O pádech.

1. O nominativě a vokativě	45
2. O akkusativě místa, času, míry	46
" " předmětu po časoslovesech přechodných	52
" " po časoslovesech nepřechodných	86
3. Časoslova s dvěma akkusativy	90

Hlava IV. O dativě

cíle	93
příslušnosti	97
prospěchu a škody	103
příčiny	104
předmětu	105
při jmenech podstatných	113

Hlava V. O genitivě

odluky	115
příčiny a původu	122
látky, kolikosti a oddílu	136
ve větách záporných a při komparativě	152
čile a účinku	159
přisvojovací, jakostném, obsažném a předmětném	163
času	169